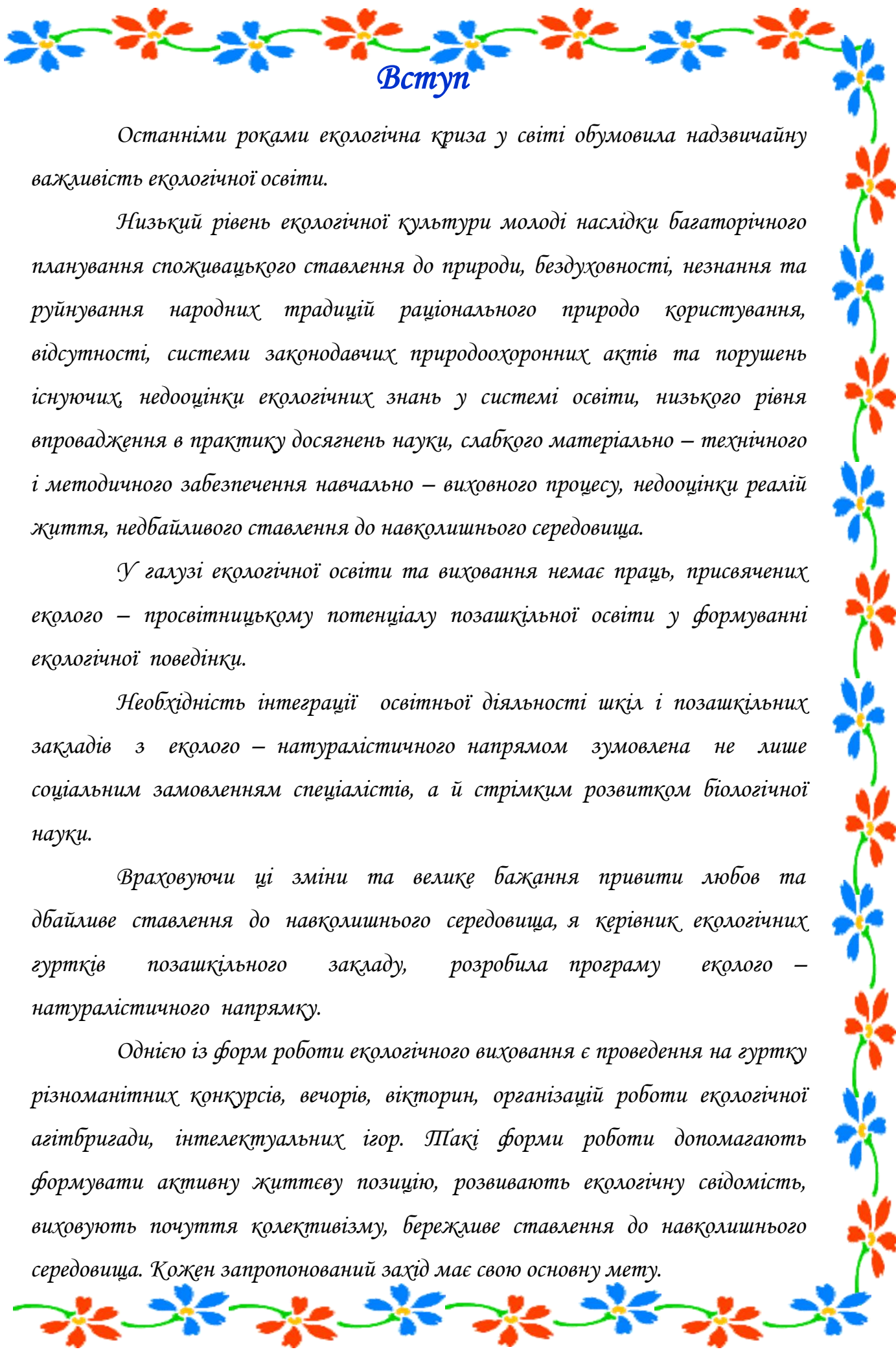

Вступ

Останніми роками екологічна криза у світі обумовила надзвичайну важливість екологічної освіти.

Низький рівень екологічної культури молоді наслідки багаторічного планування споживацького ставлення до природи, бездуховності, незнання та руйнування народних традицій раціонального природо користування, відсутності, системи законодавчих природоохоронних актів та порушень існуючих, недооцінки екологічних знань у системі освіти, низького рівня впровадження в практику досягнень науки, слабкого матеріально – технічного і методичного забезпечення навчально – виховного процесу, недооцінки реалій життя, недбайливого ставлення до навколишнього середовища.

У галузі екологічної освіти та виховання немає праць, присвячених еколого – просвітницькому потенціалу позашкільної освіти у формуванні екологічної поведінки.

Необхідність інтеграції освітньої діяльності шкіл і позашкільних закладів з еколого – натуралістичного напрямом зумовлена не лише соціальним замовленням спеціалістів, а й стрімким розвитком біологічної науки.

Враховуючи ці зміни та велике бажання привити любов та дбайливе ставлення до навколишнього середовища, я керівник екологічних гуртків позашкільного закладу, розробила програму еколого – натуралістичного напрямку.

Однією із форм роботи екологічного виховання є проведення на гуртку різноманітних конкурсів, вечорів, вікторин, організацій роботи екологічної агітбригади, інтелектуальних ігор. Такі форми роботи допомагають формувати активну життєву позицію, розвивають екологічну свідомість, виховують почуття колективізму, бережливе ставлення до навколишнього середовища. Кожен запропонований захід має свою основну мету.

Програма гуртка «Екологічна варта»

Початковий рівень

Пояснювальна записка

Головною метою гуртка є розширення знань гуртківців про предмети і явища природи, розкриття в доступній формі зв'язків між живою та неживою природою, формування уявлення про залежність людини від навколишнього середовища.

У процесі роботи необхідно формувати в гуртківців громадську відповідальність за збереження природного середовища як важливого фактора існування людини.

Під час навчання гуртківці вивчають як правильно охороняти рослинний і тваринний світ, водойми, ліси, ґрунти, навколишнє середовище. Гуртківці повинні усвідомити, що життя людини тісно пов'язане з природою, що природу потрібно оберігати примножувати її багатства.

Розкриваючи поняття про природні ресурси, гуртківцям необхідно дати уявлення про те, що загибель одного природного компонента може призвести до загибелі інших. Працюючи над темою про охорону природи необхідно розповісти про законодавчі акти охорони природи.

Ефективність засвоєння дітьми матеріалу досягається за допомогою таких методів як спостереження, досліді, бесіди, лекція, дискусія, демонстрування натуральних об'єктів, а також робота з усними та письмовими джерелами інформації.

Важливе значення для вивчення природничого матеріалу мають

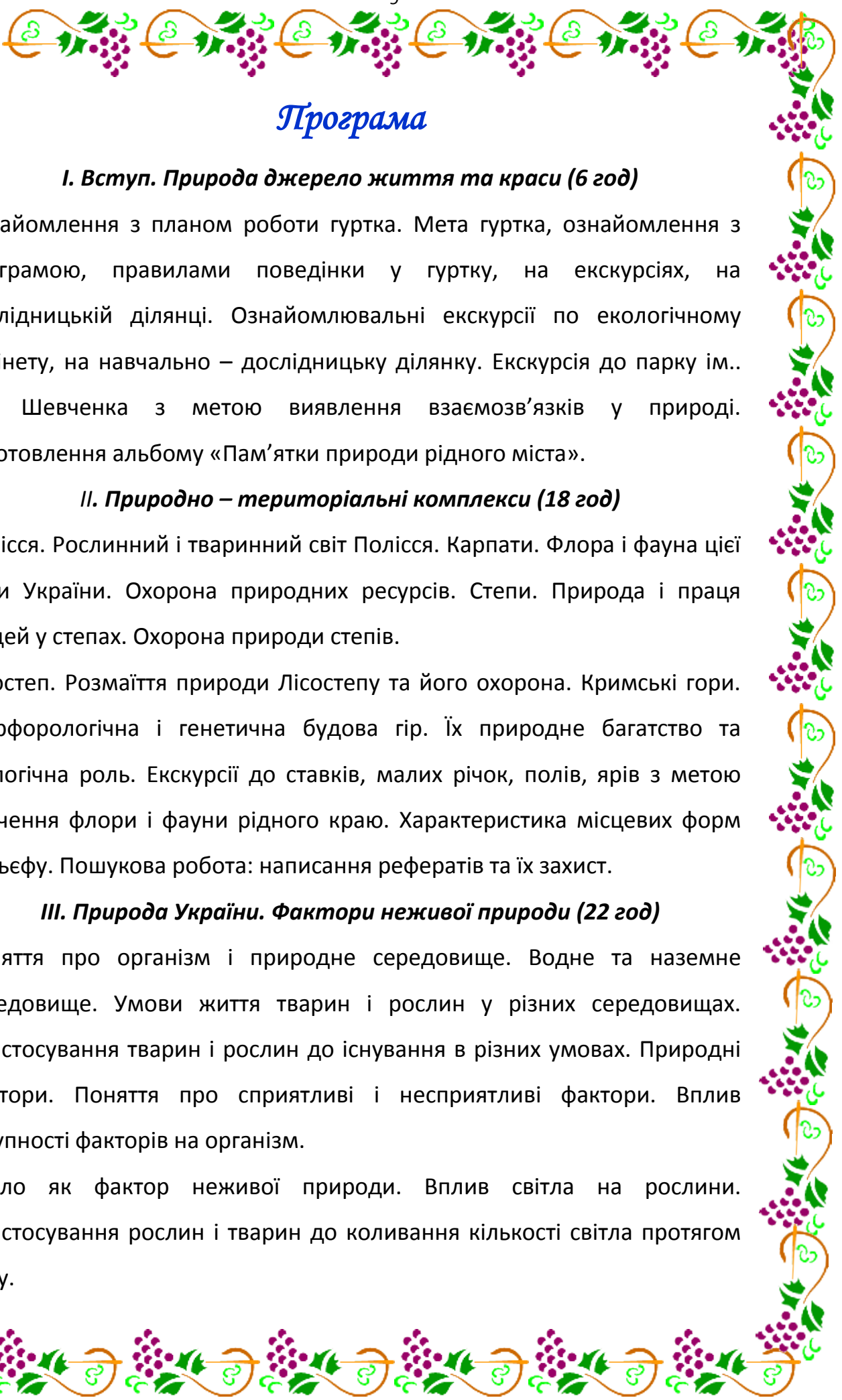
екскурсії, під час яких предмети і явища розглядаються в природних умовах.

Організовуючи спостереження, практичну діяльність необхідно систематично залучати гуртківців до самостійного пошуку знань, озброювати прийомами навчальної діяльності, використовуючи для цього завдання на порівняння, аналогію, класифікацію, виділення головного, встановлення причинно – наслідкових зв'язків .

Навчально – тематичний план

Перший рік навчання

№ п\п	Назва теми	Кількість годин		
		Теоретичні заняття	Практичні заняття	Разом
1	Вступ. Природа – джерело життя та краси	2	4	6
2	Природно – територіальні комплекси	12	6	18
3	Природа України. Фактори неживої природи	18	6	22
4	Проведення спостережень за змінами у природі в різні пори року	4	16	20
5	Рослини – складова частина природи. Охорона природи	14	8	22
6	Тварини – складова частина живої природи. Охорона тварин	14	8	22
7	Ліс – легені Землі. Охорон лісів	4	8	12
8	Людство і природні ресурси	4	6	10
9	Охорона природи	2	8	10
10	Підсумкове заняття	-	-	2
	Усього	74	70	144

Програма

I. Вступ. Природа джерело життя та краси (6 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка. Мета гуртка, ознайомлення з програмою, правилами поведінки у гуртку, на екскурсіях, на дослідницькій ділянці. Ознайомлювальні екскурсії по екологічному кабінету, на навчально – дослідницьку ділянку. Екскурсія до парку ім. Т.Г. Шевченка з метою виявлення взаємозв'язків у природі. Виготовлення альбому «Пам'ятки природи рідного міста».

II. Природно – територіальні комплекси (18 год)

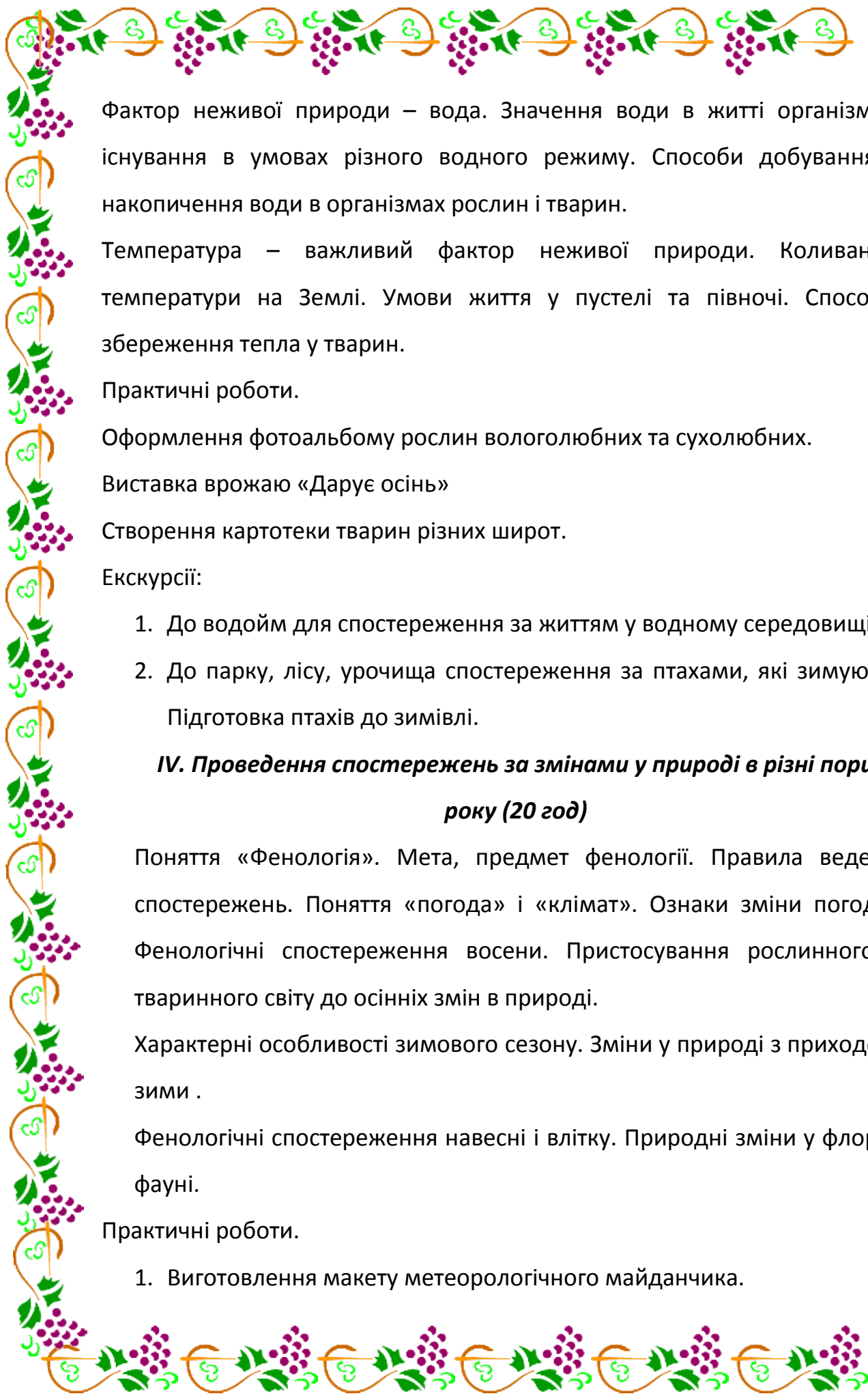
Полісся. Рослинний і тваринний світ Полісся. Карпати. Флора і фауна цієї зони України. Охорона природних ресурсів. Степи. Природа і праця людей у степах. Охорона природи степів.

Лісостеп. Розмаїття природи Лісостепу та його охорона. Кримські гори. Морфологічна і генетична будова гір. Їх природне багатство та біологічна роль. Екскурсії до ставків, малих річок, полів, ярів з метою вивчення флори і фауни рідного краю. Характеристика місцевих форм рельєфу. Пошукова робота: написання рефератів та їх захист.

III. Природа України. Фактори неживої природи (22 год)

Поняття про організм і природне середовище. Водне та наземне середовище. Умови життя тварин і рослин у різних середовищах. Пристосування тварин і рослин до існування в різних умовах. Природні фактори. Поняття про сприятливі і несприятливі фактори. Вплив сукупності факторів на організм.

Світло як фактор неживої природи. Вплив світла на рослини. Пристосування рослин і тварин до коливання кількості світла протягом року.

Фактор неживої природи – вода. Значення води в житті організмів, існування в умовах різного водного режиму. Способи добування і накопичення води в організмах рослин і тварин.

Температура – важливий фактор неживої природи. Коливання температури на Землі. Умови життя у пустелі та півночі. Способи збереження тепла у тварин.

Практичні роботи.

Оформлення фотоальбому рослин вологолюбних та сухолюбних.

Виставка врожаю «Дарує осінь»

Створення картотеки тварин різних широт.

Екскурсії:

1. До водойм для спостереження за життям у водному середовищі.
2. До парку, лісу, урочища спостереження за птахами, які зимують.

Підготовка птахів до зимівлі.

IV. Проведення спостережень за змінами у природі в різні пори року (20 год)

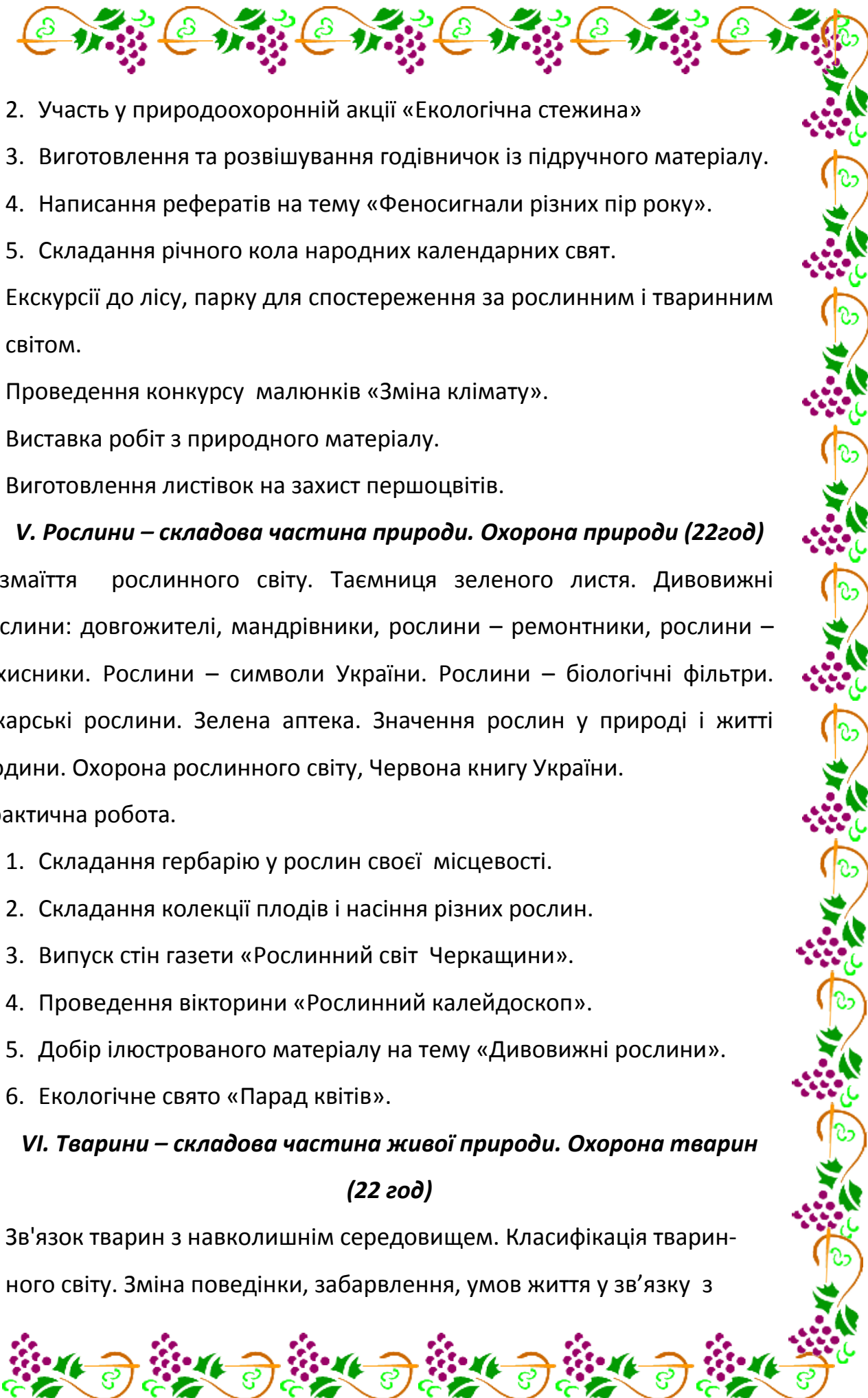
Поняття «Фенологія». Мета, предмет фенології. Правила ведень спостережень. Поняття «погода» і «клімат». Ознаки зміни погоди. Фенологічні спостереження восени. Пристосування рослинного і тваринного світу до осінніх змін в природі.

Характерні особливості зимового сезону. Зміни у природі з приходом зими .

Фенологічні спостереження навесні і влітку. Природні зміни у флорі і фауні.

Практичні роботи.

1. Виготовлення макету метеорологічного майданчика.

2. Участь у природоохоронній акції «Екологічна стежина»
 3. Виготовлення та розвішування годівничок із підручного матеріалу.
 4. Написання рефератів на тему «Феносигнали різних пір року».
 5. Складання річного кола народних календарних свят.
- Екскурсії до лісу, парку для спостереження за рослинним і тваринним світом.
- Проведення конкурсу малюнків «Зміна клімату».
- Виставка робіт з природного матеріалу.
- Виготовлення листівок на захист першоцвітів.

V. Рослини – складова частина природи. Охорона природи (22год)

Розмаїття рослинного світу. Таємниця зеленого листя. Дивовижні рослини: довгожителі, мандрівники, рослини – ремонтники, рослини – захисники. Рослини – символи України. Рослини – біологічні фільтри. Лікарські рослини. Зелена аптека. Значення рослин у природі і житті людини. Охорона рослинного світу, Червона книгу України.

Практична робота.

1. Складання гербарію у рослин своєї місцевості.
2. Складання колекції плодів і насіння різних рослин.
3. Випуск стін газети «Рослинний світ Черкащини».
4. Проведення вікторини «Рослинний калейдоскоп».
5. Добір ілюстрованого матеріалу на тему «Дивовижні рослини».
6. Екологічне свято «Парад квітів».

VI. Тварини – складова частина живої природи. Охорона тварин (22 год)

Зв'язок тварин з навколишнім середовищем. Класифікація тваринного світу. Зміна поведінки, забарвлення, умов життя у зв'язку з

пристосуванням до сезонних змін у природі. Значення тварин у житті людини. Охорона тваринного світу. Червона книга. Значення заповідників, заказників для збереження цінних видів тварин.

Екскурсії в природу для вивчення різноманітності тваринного світу своєї місцевості.

Практична робота.

1. Написання рефератів про результати екскурсій.
2. Проведення вікторини «Світ тварин».
3. Виготовлення штучних гніздівель, годівниць, розвішування їх у садах, лісах, парках.
4. Випуск брошури «Тварини нашої місцевості».
5. Фотовиставка «Свійські тварини в історії твоєї сім'ї».

VII. Ліс – легені Землі. Охорон лісів (12 год)

Природне угруповання – ліс. Значення лісів у природі та житті людини. Типи лісів. Екологічні зв'язки мішаних лісів. Охорона лісів.

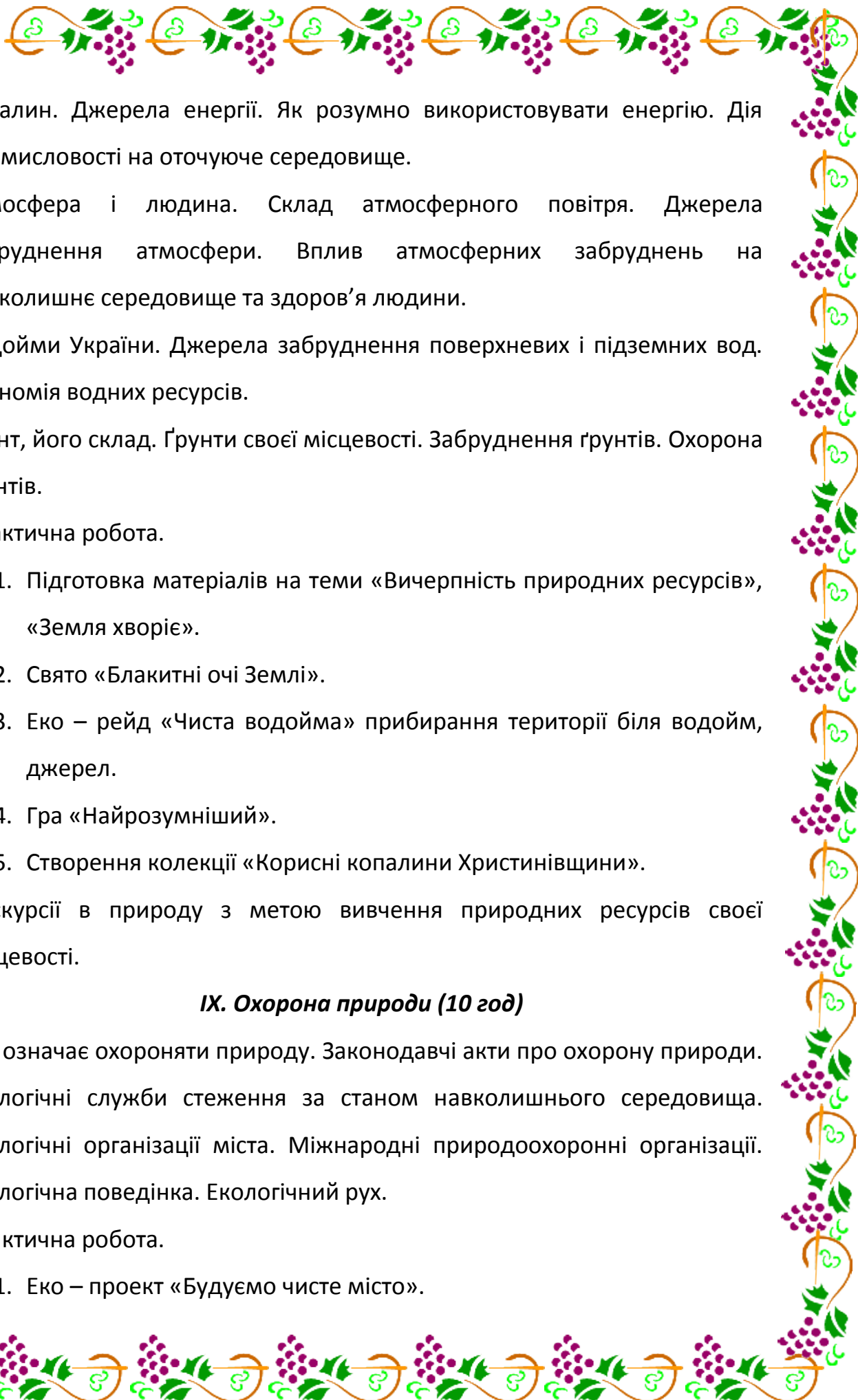
Практична робота.

1. Екологічне свято «День лісів».
2. Екологічні ігри.
3. Трудові десанти та екологічні рейди до лісу (прибирання, висадження кущів, квітів, дерев).

Екскурсія до лісу для ознайомлення з основними породами дерев і кущів, їх характеристикою, розповсюдженням, біологічними властивостями та господарським значенням.

VIII. Людство і природні ресурси (10 год)

Поняття «Природні ресурси» їх характеристика. Використання природних ресурсів. Вичерпність. Проблема використання природних

копалин. Джерела енергії. Як розумно використовувати енергію. Дія промисловості на оточуюче середовище.

Атмосфера і людина. Склад атмосферного повітря. Джерела забруднення атмосфери. Вплив атмосферних забруднень на навколишнє середовище та здоров'я людини.

Водойми України. Джерела забруднення поверхневих і підземних вод. Економія водних ресурсів.

Ґрунт, його склад. Ґрунти своєї місцевості. Забруднення ґрунтів. Охорона ґрунтів.

Практична робота.

1. Підготовка матеріалів на теми «Вичерпність природних ресурсів», «Земля хворіє».
2. Свято «Блакитні очі Землі».
3. Еко – рейд «Чиста водойма» прибирання території біля водойм, джерел.
4. Гра «Найрозумніший».
5. Створення колекції «Корисні копалини Христинівщини».

Екскурсії в природу з метою вивчення природних ресурсів своєї місцевості.

ІХ. Охорона природи (10 год)

Що означає охороняти природу. Законодавчі акти про охорону природи.

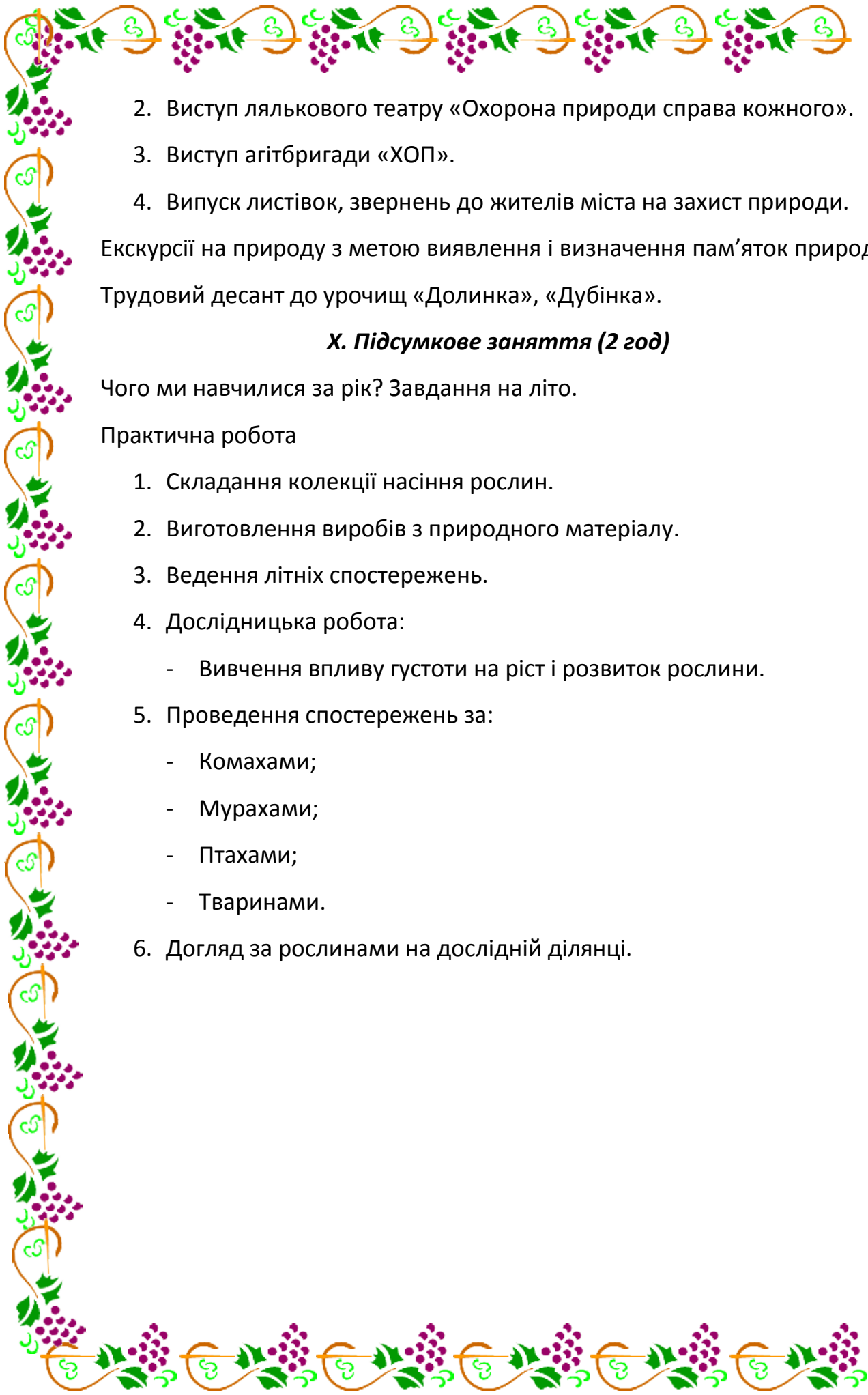
Екологічні служби стеження за станом навколишнього середовища.

Екологічні організації міста. Міжнародні природоохоронні організації.

Екологічна поведінка. Екологічний рух.

Практична робота.

1. Еко – проект «Будуємо чисте місто».

-
2. Виступ лялькового театру «Охорона природи справа кожного».
 3. Виступ агітбригади «ХОП».
 4. Випуск листівок, звернень до жителів міста на захист природи.

Експерсії на природу з метою виявлення і визначення пам'яток природи.

Трудовий десант до урочищ «Долинка», «Дубінка».

Х. Підсумкове заняття (2 год)

Чого ми навчилися за рік? Завдання на літо.

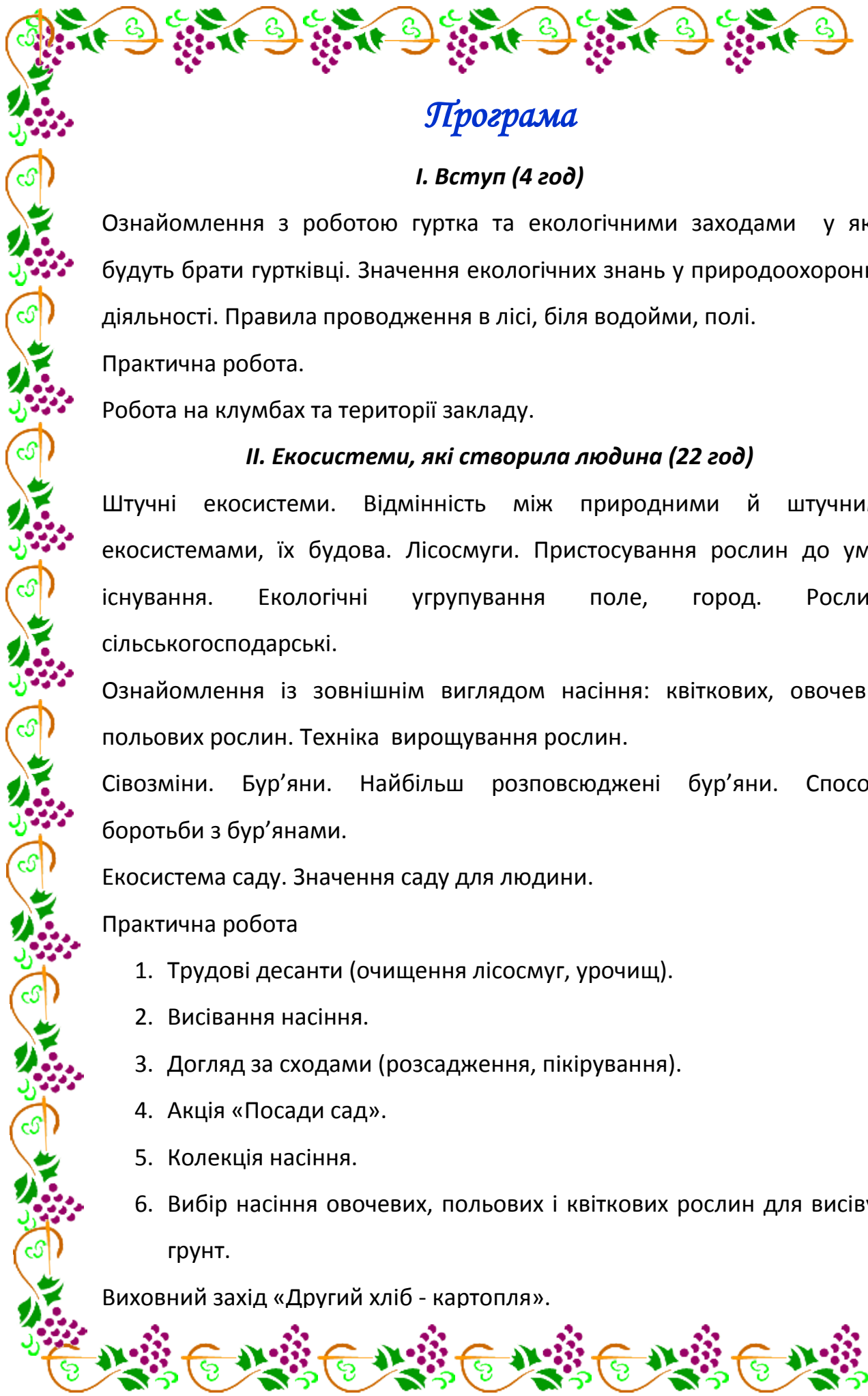
Практична робота

1. Складання колекції насіння рослин.
2. Виготовлення виробів з природного матеріалу.
3. Ведення літніх спостережень.
4. Дослідницька робота:
 - Вивчення впливу густоти на ріст і розвиток рослини.
5. Проведення спостережень за:
 - Комахами;
 - Мураками;
 - Птахами;
 - Тваринами.
6. Догляд за рослинами на дослідній ділянці.

Навчально тематичний план

Другий рік навчання

№ п\п	Назва теми	Кількість годин		
		Теоретичні заняття	Практичні заняття	Разом
1	Вступ	2	2	4
2	Екосистеми, які створила людина	8	14	22
3	Природа й фантазія	6	16	22
4	Рослинні ресурси Землі	8	8	16
5	Кімнатні рослини	8	8	16
6	Цілющі скарби землі	6	14	20
7	Природоохоронна робота	8	10	18
8	Робота на екологічній стежині	6	6	12
9	Участь в масових екологічних заходах	4	8	12
10	Підсумкове заняття	-	-	2
	Усього	56	86	144

Програма

I. Вступ (4 год)

Ознайомлення з роботою гуртка та екологічними заходами у яких будуть брати гуртківці. Значення екологічних знань у природоохоронній діяльності. Правила проведення в лісі, біля водойми, полі.

Практична робота.

Робота на клумбах та території закладу.

II. Екосистеми, які створила людина (22 год)

Штучні екосистеми. Відмінність між природними й штучними екосистемами, їх будова. Лісосмуги. Пристосування рослин до умов існування. Екологічні угруповання поле, город. Рослини сільськогосподарські.

Ознайомлення із зовнішнім виглядом насіння: квіткових, овочевих, польових рослин. Техніка вирощування рослин.

Сівозміни. Бур'яни. Найбільш розповсюджені бур'яни. Способи боротьби з бур'янами.

Екосистема саду. Значення саду для людини.

Практична робота

1. Трудові десанти (очищення лісосмуг, урочищ).
2. Висівання насіння.
3. Догляд за сходами (розсадження, пікірування).
4. Акція «Посади сад».
5. Колекція насіння.
6. Вибір насіння овочевих, польових і квіткових рослин для висіву у ґрунт.

Виховний захід «Другий хліб - картопля».

III. Природа й фантазія (22 год)

Правила збирання природного матеріалу та його висушування. Іграшки та аплікацій. Аплікації з природного матеріалу (листя, насіння, пух, квіти, плоди). Інструменти та матеріали. Робота з рослинами.

Практична робота.

1. Виготовлення виробів, картин з природного матеріалу (за вибором).
2. Аплікації з природного матеріалу.
3. Виготовлення оберегів.
4. Виготовлення композицій із насіння.
5. Виготовлення виробів із вторинних матеріалів (упаковок, дисків, пластмасових пляшок, паперових коробок).

Зустріч з народними майстрами нашої місцевості.

Виставка робіт гуртківців «Дивосвіт дитячими руками».

IV. Рослинні ресурси землі (16 год)

Різноманітність рослинного світу. Шляхи розселення рослин. Життєві форми рослин.

Практичні роботи.

1. Робота з Червоною книгою.
2. Екскурсія до дендропарку м. Умань з вивченням видового складу рослин.

Екскурсія в природу з метою виявлення зимових явищ.

Виховний захід «Гості з далеких країн».

V. Кімнатні рослини (16 год)

Особливості вирощування кімнатних рослин. Догляд за кімнатними рослинами. Розмноження кімнатних рослин. Живлення кімнатних

рослин. Захист рослин від хвороб і шкідників.

Практична робота

1. Виготовлення етикеток до кожного вазона, що знаходиться у кабінеті.
2. Розмноження окремих видів рослин.
3. Робота з літературними джерелами.
4. Виготовлення виробів декоративно – ужиткового мистецтва.
5. Витинанки з рослинним орнаментом.

Виховний захід «Подорожуємо з кімнатними рослинами»

VI. Цілющі скарби землі (20 год)

Значення рослин для здоров'я людини. Правила збирання та сушіння лікарської сировини. Культурні та дикорослі лікарські рослини. Раціональне використання лікарських рослин. Охорона лікарських рослин.

Фітотерапія. Аптека на підвіконні, городі. Рецепти приготування чаїв, настоїв, варення, відварів, джемів.

Практична робота

1. Складання гербарію лікарських рослин.
2. Робота над посібником про обрану та вивчену лікарську рослину.

Експерсії на екологічну стежину (вивчення видового складу та збір лікарської сировини).

Робота з літературними джерелами.

Екологічне свято «Дивовижні рослини».

VII. Природоохоронна робота (18 год)

Природоохоронне законодавство України. Стратегія розвитку природо – заповідного фонду України. Червона книга, Зелена книга.

Види енергії. Використання енергії людиною. Вплив на навколишнє середовище.

Практична робота.

1. Написання екологічних казок і оповідань.
2. Перегляд відеофільмів природоохоронної спрямованості.
3. Виступ агітбригади «ХОП»
4. Гра «Бумеранг»

Виховний захід «Над Чорнобилем журавлі летіли»

VIII. Робота на екологічній стежині (12 год)

Обладнання зупинок екологічної стежки (місць для багаття, відпочинку)

Дослідження рослинного і тваринного світу.

Спостереження за птахами, збирання насіння рослин.

Практична робота.

1. Розчищення джерел, струмків.
2. Висадження квітучих рослин, кущів, дерев, лікарських рослин.

Прибирання території.

IX. Участь в масових екологічних заходах (12 год)

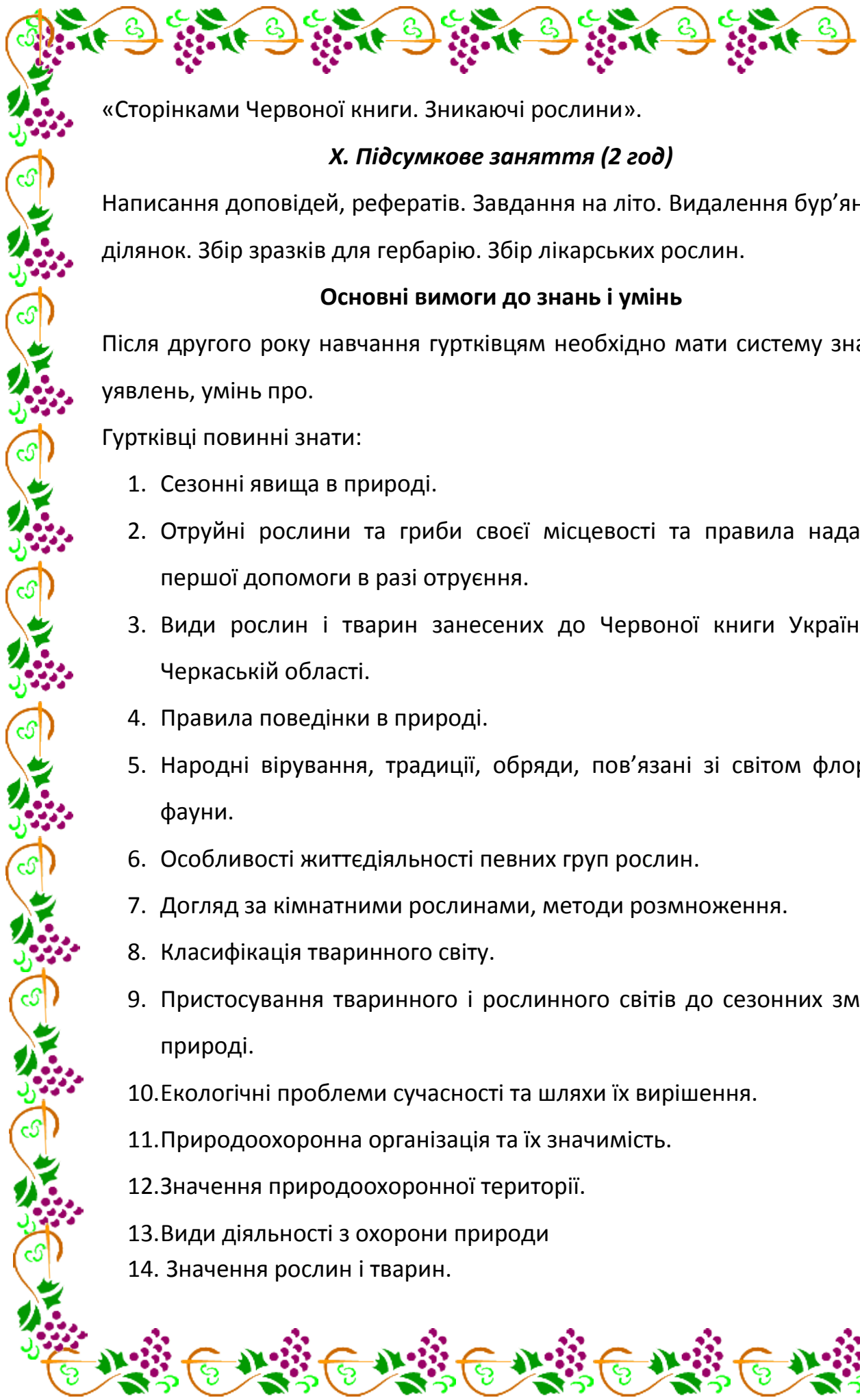
«Вчимось заповідати», «Чисті джерела» - розділ екологічна освіта й виховання.

«День Землі» - виховний захід.

Практична робота.

1. Екскурсія до лісу. Проведення фенологічних спостережень.
2. Участь у акціях: «Джміль та бджілка», «В об'єктиві натураліста», «Діти за гуманне ставлення до природи», «Збережемо первоцвіти».

Виставки малюнків «Зоологічна галерея».

«Сторінками Червоної книги. Зникаючі рослини».

Х. Підсумкове заняття (2 год)

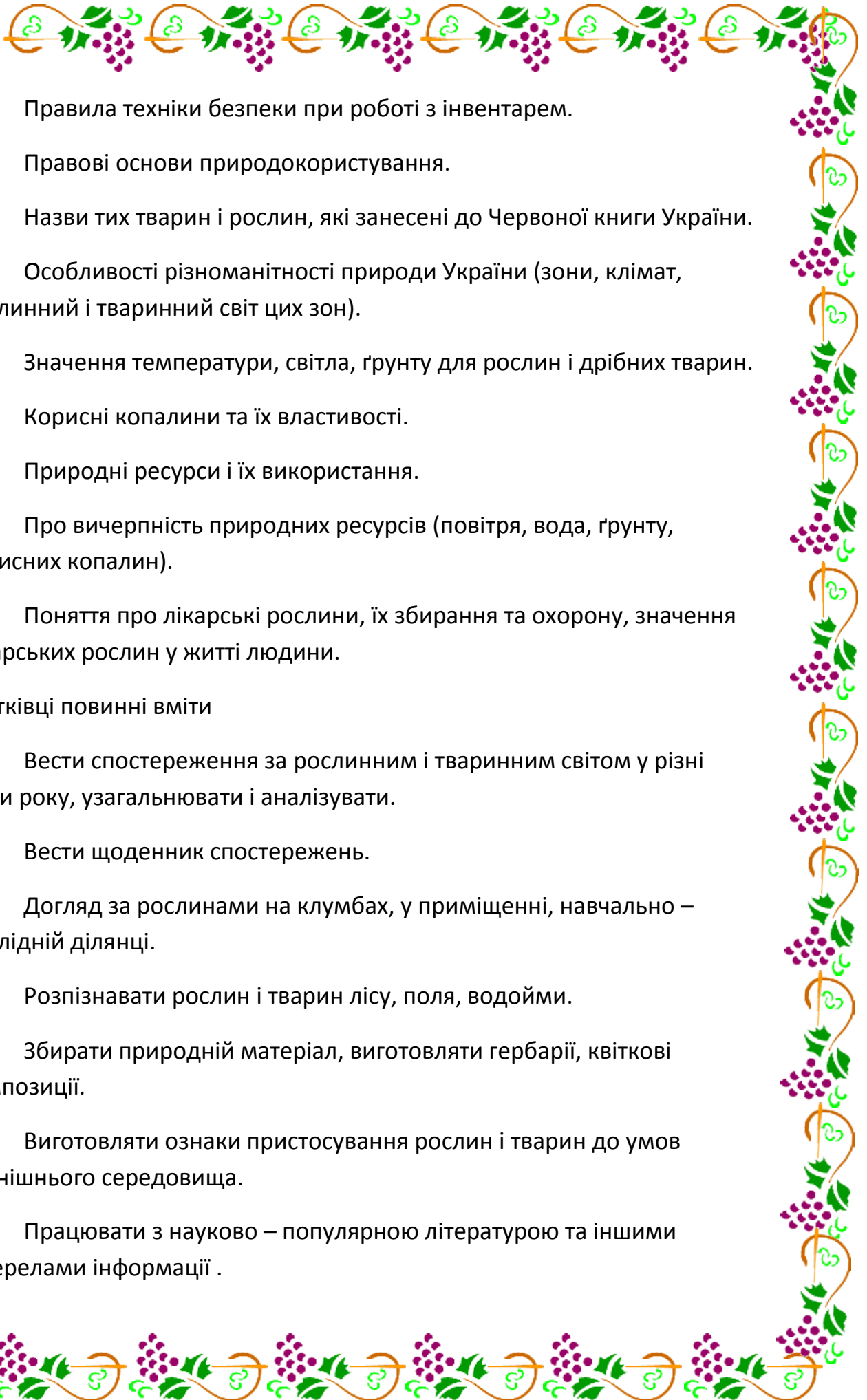
Написання доповідей, рефератів. Завдання на літо. Видалення бур'янів з ділянок. Збір зразків для гербарію. Збір лікарських рослин.

Основні вимоги до знань і умінь

Після другого року навчання гуртківцям необхідно мати систему знань, уявлень, умінь про.

Гуртківці повинні знати:

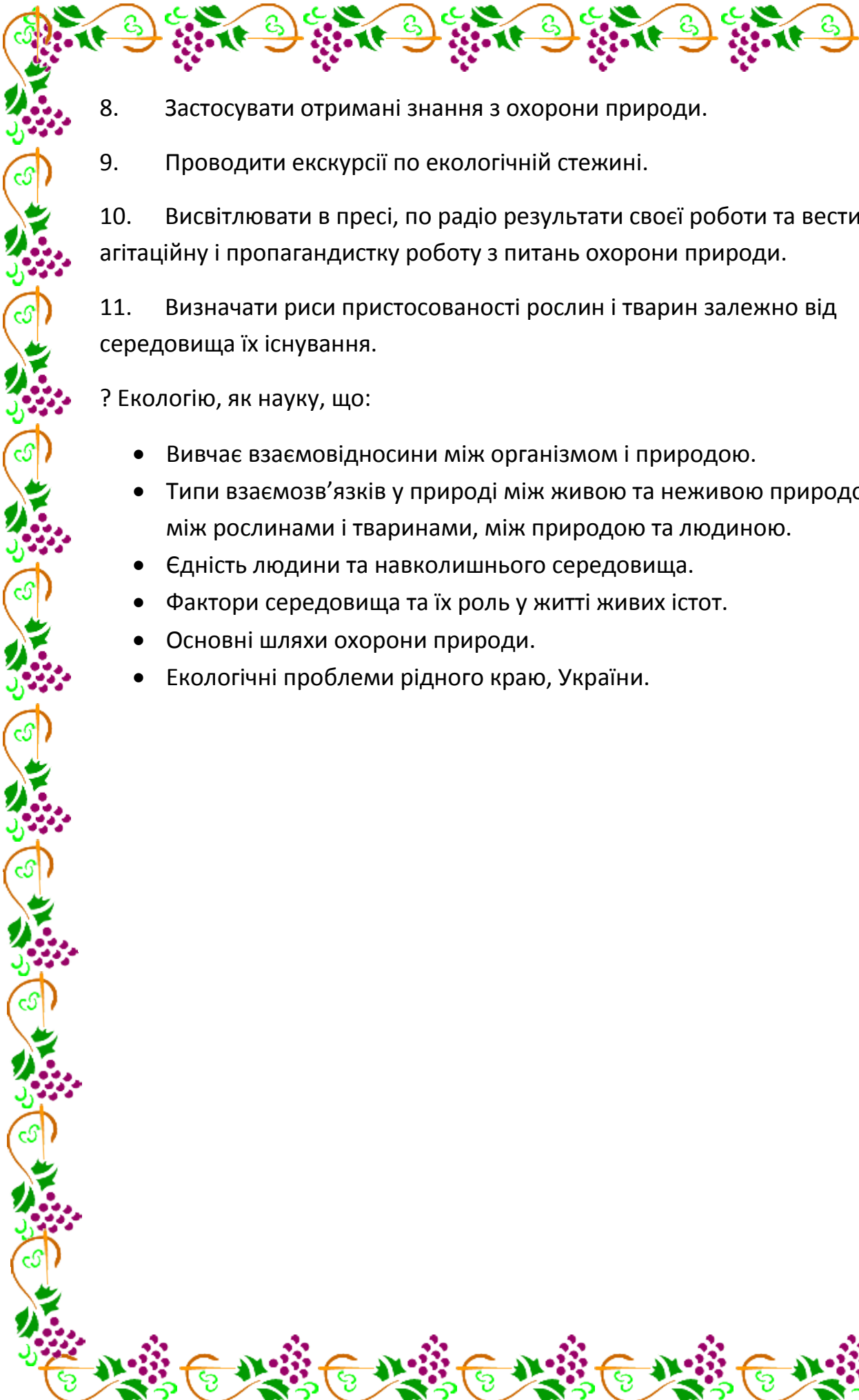
1. Сезонні явища в природі.
2. Отруйні рослини та гриби своєї місцевості та правила надання першої допомоги в разі отруєння.
3. Види рослин і тварин занесених до Червоної книги України в Черкаській області.
4. Правила поведінки в природі.
5. Народні вірування, традиції, обряди, пов'язані зі світом флори і фауни.
6. Особливості життєдіяльності певних груп рослин.
7. Догляд за кімнатними рослинами, методи розмноження.
8. Класифікація тваринного світу.
9. Пристосування тваринного і рослинного світів до сезонних змін у природі.
10. Екологічні проблеми сучасності та шляхи їх вирішення.
11. Природоохоронна організація та їх значимість.
12. Значення природоохоронної території.
13. Види діяльності з охорони природи
14. Значення рослин і тварин.

15. Правила техніки безпеки при роботі з інвентарем.
16. Правові основи природокористування.
17. Назви тих тварин і рослин, які занесені до Червоної книги України.
18. Особливості різноманітності природи України (зони, клімат, рослинний і тваринний світ цих зон).
19. Значення температури, світла, ґрунту для рослин і дрібних тварин.
20. Корисні копалини та їх властивості.
21. Природні ресурси і їх використання.
22. Про вичерпність природних ресурсів (повітря, вода, ґрунту, корисних копалин).
23. Поняття про лікарські рослини, їх збирання та охорону, значення лікарських рослин у житті людини.

Гуртківці повинні вміти

1. Вести спостереження за рослинним і тваринним світом у різні пори року, узагальнювати і аналізувати.
2. Вести щоденник спостережень.
3. Догляд за рослинами на клумбах, у приміщенні, навчально – дослідній ділянці.
4. Розпізнавати рослин і тварин лісу, поля, водойми.
5. Збирати природний матеріал, виготовляти гербарії, квіткові композиції.
6. Виготовляти ознаки пристосування рослин і тварин до умов зовнішнього середовища.
7. Працювати з науково – популярною літературою та іншими джерелами інформації .

-
8. Застосувати отримані знання з охорони природи.
 9. Проводити екскурсії по екологічній стежині.
 10. Висвітлювати в пресі, по радіо результати своєї роботи та вести агітаційну і пропагандистку роботу з питань охорони природи.
 11. Визначати риси пристосованості рослин і тварин залежно від середовища їх існування.

? Екологію, як науку, що:

- Вивчає взаємовідносини між організмом і природою.
- Типи взаємозв'язків у природі між живою та неживою природою, між рослинами і тваринами, між природою та людиною.
- Єдність людини та навколишнього середовища.
- Фактори середовища та їх роль у житті живих істот.
- Основні шляхи охорони природи.
- Екологічні проблеми рідного краю, України.